

UDK: 341:004

Shaxrizoda ABDUMAJITOVA,

Tayanch doktorant, Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, Toshkent, O'zbekiston

E-mail: shshukhratovna007@gmail.com

TDYU katta o'qituvchisi S.Maxmudov taqrizi asosida

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING XALQARO-HUQUQIY JIHATLARI

Annotatsiya

Maqolada korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llashning xalqaro-huquqiy jihatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqotda elektron hukumat (e-government), sun'iy intellekt, Big Data, blockchain va raqamli reyestrlarning korrupsiyani oldini olish, aniqlash hamda tergov qilishdagi o'rni yoritiladi. Raqamlashtirish davlat boshqaruvida shaffoflik, hisobdorlik va samaradorlikni oshirishga xizmat qilishi asoslanadi. Shuningdek, xalqaro tajriba raqamli texnologiyalarning samaradorligi milliy huquqiy baza, institutsional salohiyat va raqamli infratuzilmaga bog'liqligini ko'rsatadi. Maqolada elektron dalillarni tan olish, kiberxavfsizlikni ta'minlash hamda idoralararo axborot almashinuvini rivojlantirish xalqaro-huquqiy tartibga solishning ustuvor yo'nalishlari sifatida baholanadi. Xulosa qilib, raqamli texnologiyalar korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini oshiruvchi muhim vosita bo'lib, ularni xalqaro standartlar va institutsional islohotlar bilan uyg'un holda joriy etish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Korrupsiyaga qarshi kurash, raqamli texnologiyalar, xalqaro-huquqiy jihatlar, sun'iy intellekt, blockchain, Big Data, elektron hukumat, kiberxavfsizlik, xalqaro standartlar, raqamli boshqaruv.

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ КОРРУПЦИИ

Аннотация

В статье рассматриваются международно-правовые аспекты применения цифровых технологий в противодействии коррупции. Анализируется роль электронного правительства (e-government), искусственного интеллекта, Big Data, технологии blockchain и цифровых реестров в предупреждении, выявлении и расследовании коррупционных правонарушений. Обосновывается, что цифровизация способствует повышению прозрачности, подотчётности и эффективности государственного управления. Международный опыт показывает, что эффективность цифровых технологий зависит от национальной правовой базы, институционального потенциала и уровня развития цифровой инфраструктуры. Особое внимание уделяется признанию электронных доказательств, обеспечению кибербезопасности и развитию межведомственного обмена информацией как приоритетным направлениям международно-правового регулирования. Делается вывод, что цифровые технологии являются важным инструментом повышения эффективности противодействия коррупции при условии их внедрения в соответствии с международными стандартами и проведения институциональных реформ.

Ключевые слова: Противодействие коррупции, цифровые технологии, международно-правовые аспекты, искусственный интеллект, blockchain, Big Data, электронное правительство, кибербезопасность, международные стандарты, цифровое управление.

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF THE APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN COMBATING CORRUPTION

Annotation

This article examines the international legal aspects of the application of digital technologies in combating corruption. It analyzes the role of e-government, artificial intelligence (AI), Big Data, blockchain technology, and digital registries in preventing, detecting, and investigating corruption-related offenses. The study argues that digitalization enhances transparency, accountability, and efficiency in public administration. International experience demonstrates that the effectiveness of digital technologies depends on the national legal framework, institutional capacity, and the level of digital infrastructure. Particular attention is paid to the recognition of electronic evidence, the strengthening of cybersecurity, and the development of interagency information exchange as key priorities of international legal regulation. The article concludes that digital technologies constitute an important tool for improving anti-corruption efforts when implemented in accordance with international standards and supported by institutional reforms.

Keywords: Anti-corruption, digital technologies, international legal aspects, artificial intelligence, blockchain, Big Data, e-government, cybersecurity, international standards, digital governance.

Kirish. Korrupsiya bugungi kunda davlat boshqaruvi samaradorligiga, jamiyatda adolat tamoyillarining qaror topishiga hamda iqtisodiy taraqqiyotning barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi murakkab ijtimoiy-huquqiy hodisa hisoblanadi. Mazkur salbiy hodisa nafaqat milliy doirada, balki xalqaro munosabatlar tizimida ham dolzarb muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Globallashuv jarayonlarining kuchayishi, transmilliy iqtisodiy aloqalarning kengayishi hamda axborot almashinuvi hajmining ortishi korrupsiyaga qarshi kurashning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishni talab etmoqda. Shu nuqtai

nazardan, raqamli texnologiyalarni korrupsiyani oldini olish, aniqlash va unga qarshi samarali kurashish vositasi sifatida qo'llash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda elektron hukumat, sun'iy intellekt, katta hajmdagi ma'lumotlar tahlili, blockchain va raqamli monitoring tizimlari korrupsiyaga qarshi siyosatning zamonaviy instrumentlari sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu texnologiyalar davlat organlari faoliyatining ochiqdigi va shaffofligini ta'minlash, inson omilini qisqartirish hamda boshqaruv jarayonlarida hisobdorlikni kuchaytirish imkonini beradi. Natijada davlat xizmatlarini ko'rsatish, davlat xaridlari,

moliyaviy nazorat va deklaratsiya tizimlarida korrupsion xavflarni kamaytirish uchun qulay sharoit yaratiladi. Biroq raqamli texnologiyalarni antikorrupsion faoliyatga tatbiq etish faqat texnik masala bo'lib qolmay, balki chuqur huquqiy tartibga solishni ham talab qiladi. Ayniqsa, mazkur jarayonda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlikni ta'minlash, elektron dalillarning yuridik kuchini belgilash va xalqaro standartlarga muvofiqlik masalalari muhim o'rin tutadi. Shuningdek, korrupsiyaning transmilliy xususiyati raqamli vositalardan foydalanishda davlatlar o'rtasida yaqin hamkorlik va yagona yondashuvlarni shakllantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Xalqaro-huquqiy normalar va institutlar bu borada davlatlar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llashning xalqaro-huquqiy jihatlarini ilmiy tahlil qilish bugungi kunning dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur mavzu nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham ahamiyatli bo'lib, davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda raqamli boshqaruv vositalarini joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini oshirish masalasi ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llashning xalqaro-huquqiy asoslari, mavjud yondashuvlar hamda ularni milliy amaliyotga tatbiq etish istiqbollari tahlil qilishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha tadqiqotlar asosan uch yo'nalishda rivojlangan, elektron hukumat (e-government) va davlat xizmatlarini raqamlashtirish, sun'iy intellekt hamda Big Data asosida korrupsiya xavflarini aniqlash, shuningdek, ushbu jarayonlarni tartibga soluvchi xalqaro-huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish [1,2]. Tadqiqotchilar elektron hukumat, elektron davlat xizmatlari va elektron xaridlar (e-procurement) tizimlari davlat boshqaruvida shaffoflik va hisobdorlikni oshirish, inson omilini kamaytirish hamda korrupsiya xavfini cheklashning muhim vositalari ekanligini ta'kidlaydilar [3,4]. So'nggi tadqiqotlarda esa sun'iy intellekt, Big Data texnologiyalarining korrupsion xavflarni oldindan aniqlash hamda shubhali moliyaviy operatsiyalarni tahlil qilishdagi samaradorligi asoslab berilgan [5,6,7]. Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda raqamli texnologiyalar korrupsiyani o'z-o'zidan bartaraf etmasligi, ularning samaradorligi milliy huquqiy baza, institutsional salohiyat va xalqaro-huquqiy standartlarning rivojlanganlik darajasiga bog'liqligi qayd etiladi [8]. Shu sababli elektron dalillarni tan olish, kiberxavfsizlikni ta'minlash va transchegaraviy ma'lumot almashinuvini xalqaro-huquqiy jihatdan tartibga solish mazkur yo'nalishdagi dolzarb ilmiy masalalar hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llashning xalqaro-huquqiy jihatlarini o'rganishda tizimli, qiyosiy-huquqiy, tahliliy va mantiqiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot davomida BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, OECD, Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlarning hujjatlari hamda xorijiy davlatlar tajribasi tahlil qilindi. Shuningdek, elektron hukumat, sun'iy intellekt, Big Data va blockchain texnologiyalarining korrupsiyaning oldini olish va uni aniqlashdagi imkoniyatlari ilmiy manbalar asosida baholandi. Olingan natijalarni umumlashtirishda qiyosiy tahlil, sintez va xulosa chiqarish usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalarni qo'llash davlat boshqaruvinu modernizatsiya qilishning eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Ilmiy adabiyotlarda elektron hukumat (e-government), elektron davlat xizmatlari, elektron deklaratsiya, elektron davlat xaridlari (e-procurement), Big Data, sun'iy intellekt (Artificial Intelligence) va blockchain texnologiyalari korrupsiyani oldini olish, aniqlash va unga qarshi

kurashishning samarali vositalari sifatida baholanadi. Mazkur texnologiyalar davlat organlari faoliyatining ochiqchiligi ta'minlash, ma'lumotlar almashinuvini tezlashtirish hamda boshqaruv jarayonlarida inson omilini kamaytirish orqali korrupsion xavflarni sezilarli darajada qisqartirish imkonini beradi.

Raqamli transformatsiyaning eng muhim natijalaridan biri davlat xizmatlarini elektron shaklga o'tkazish hisoblanadi. Elektron hukumat tizimi fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi bevosita aloqalarni qisqartirib, xizmat ko'rsatish jarayonlarini standartlashtiradi va barcha operatsiyalarni raqamli qayd etish imkonini yaratadi. Natijada mansabdor shaxslarning diskretion vakolatlari cheklanadi, xizmat ko'rsatish muddatlari qisqaradi hamda qaror qabul qilish jarayonlarining shaffofligi oshadi. Ayniqsa, litsenziyalash, ro'yxatdan o'tkazish, soliq ma'murchiligi, bojxona va yer munosabatlari kabi korrupsiya xavfi yuqori bo'lgan sohalarida elektron tizimlardan foydalanish ijobiy natijalar bergani qayd etilgan [9]. Davlat xaridlari tizimining raqamlashtirilishi ham korrupsiyaga qarshi kurashning eng samarali mexanizmlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Elektron davlat xaridlari tizimi tender jarayonlarining ochiqchiligi ta'minlab, barcha ishtirokchilar uchun teng sharoit yaratadi hamda xaridlarning har bir bosqichini raqamli nazorat qilish imkonini beradi. Ayrim tadqiqotlarda e-procurement tizimlarining joriy etilishi natijasida davlat xaridlaridagi korrupsion holatlar sezilarli darajada kamaygani qayd etilgan. Bunga asosiy sabab sifatida inson omilining qisqarishi, qarorlar qabul qilishning avtomatlashtirilishi va barcha operatsiyalarning elektron izga ega bo'lishi ko'rsatiladi.

Sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalari esa korrupsiyaga qarshi kurashning yangi bosqichini boshlab berdi. An'anaviy nazorat usullari sodir bo'lgan huquqbuzarlikni aniqlashga qaratilgan bo'lsa, AI texnologiyalari korrupsion xavflarni oldindan prognoz qilish imkonini yaratmoqda. Ushbu texnologiyalar katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali shubhali moliyaviy operatsiyalarni aniqlaydi, manfaatlar to'qnashuvini baholaydi, davlat xaridlari va budjet mablag'laridan foydalanishdagi g'ayrioddiy holatlarni avtomatik ravishda qayd etadi. Shu jihatdan sun'iy intellekt korrupsiyani aniqlashdan ko'ra, uning oldini olishga xizmat qiluvchi innovatsion vosita sifatida baholanmoqda [10]. Blockchain texnologiyasi ham korrupsiyaga qarshi kurashda istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Uning asosiy afzalligi ma'lumotlarning o'zgarmasligini ta'minlash va har bir tranzaksiyaning audit izini yaratish imkoniyatidir. Natijada davlat xaridlari, yer kadastri, mulk reyestrlari va moliyaviy operatsiyalarda ma'lumotlarni soxtalashtirish yoki yashirish imkoniyati sezilarli darajada kamayadi. Biroq ilmiy tadqiqotlarda blockchain texnologiyasini keng joriy etishga huquqiy tartibga solishning yetarli emasligi, texnik standartlarning turlicha ekanligi va ayrim hollarda anonim tranzaksiyalardan noqonuniy maqsadlarda foydalanish ehtimoli mavjudligi ham ta'kidlangan [11]. O'tkazilgan tahlillar shuni ham ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarning korrupsiyaga qarshi kurashdagi samaradorligi barcha davlatlarda bir xil emas. Raqamli vositalarning natijadorligi, avvalo, davlatning huquqiy bazasi, institutsional salohiyati, kiberxavfsizlik darajasi va raqamli infratuzilmasiga bog'liq. Qonun ustuvorligi ta'minlangan davlatlarda raqamli texnologiyalar korrupsiyani kamaytirishda yuqori natija bergan bo'lsa, institutsional zaiflik mavjud mamlakatlarda ular kutilgan samarani bermasligi yoki yangi korrupsion xavflarni yuzaga keltirishi mumkin. Bu esa raqamlashtirishni faqat texnologik emas, balki huquqiy va institutsional islohotlarning tarkibiy qismi sifatida amalga oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Xalqaro-huquqiy nuqtai nazardan esa sun'iy intellekt, blockchain va transchegaraviy ma'lumot almashinuvini tartibga soluvchi yagona xalqaro standartlarning to'liq shakllanmaganligi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Elektron dalillarni tan olish, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, kiberxavfsizlikni ta'minlash hamda davlatlar o'rtasida axborot almashinuvini mexanizmlarini takomillashtirish korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari hisoblanadi. Shu

sababli xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish, davlatlar o'rtasidagi huquqiy hamkorlikni kuchaytirish hamda raqamli platformalarning o'zaro integratsiyasini ta'minlash zamonaviy antikorrupsiya siyosatining muhim sharti sifatida namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, olib borilgan tahlillar raqamli texnologiyalar korrupsiyaga qarshi kurashning samarali vositasi ekanligini tasdiqlaydi. Biroq ularning amaliy samaradorligi faqat texnologik yechimlarning mavjudligi bilan emas, balki xalqaro-huquqiy normalarning uyg'unligi, milliy qonunchilikning takomillashganligi, davlat institutlarining salohiyati, kiberxavfsizlik tizimining ishonchiligi hamda fuqarolik jamiyati nazoratining samaradorligi bilan belgilanadi. Shu bois korrupsiyaga qarshi kurashning zamonaviy modeli raqamli texnologiyalarni huquqiy islohotlar va samarali davlat boshqaruvi bilan uyg'unlashtirishga asoslanishi lozimdir.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar korrupsiyaga qarshi kurashning zamonaviy va samarali vositalaridan biri bo'lib, davlat boshqaruvida shaffoflik, hisobdorlik va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Xususan, elektron hukumat, elektron davlat xizmatlari, elektron davlat xaridlari, sun'iy intellekt, Big Data va blockchain texnologiyalarining joriy etilishi inson omilini kamaytirish, ma'muriy jarayonlarni avtomatlashtirish, korrupsion xavflarni erta aniqlash hamda davlat organlari faoliyati ustidan nazoratni kuchaytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqotlar raqamli texnologiyalar korrupsiyani o'z-o'zidan bartaraf etmasligini,

ularning amaliy samaradorligi davlatning huquqiy bazasi, institutsional salohiyati, kiberxavfsizlik darajasi va raqamli infratuzilmasining rivojlanganligiga bevosita bog'liqligini tasdiqlaydi. Tahlillar xalqaro-huquqiy nuqtai nazardan sun'iy intellekt, blockchain, elektron dalillar va transchegaraviy ma'lumot almashinuvini tartibga soluvchi yagona huquqiy mexanizmlarning hali to'liq shakllanmaganligini ko'rsatdi. Shu sababli mazkur texnologiyalarni qo'llashda xalqaro standartlar va milliy qonunchilik o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash, kiberxavfsizlikni mustahkamlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish hamda idoralarga axborot almashinuvini rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuningdek, davlat organlarining yagona raqamli platformalar orqali integratsiyasini kuchaytirish, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan davlat moliyaviy nazorati hamda davlat xaridlarida keng foydalanish, davlat xizmatchilarining raqamli kompetensiyalarini oshirish va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Umuman olganda, korrupsiyaga qarshi kurashda raqamli texnologiyalarni qo'llashning muvaffaqiyati ularni xalqaro-huquqiy normalar, takomillashgan milliy qonunchilik, samarali institutsional boshqaruv va faol jamoatchilik nazorati bilan uyg'un holda joriy etilishiga bog'liq. Aynan raqamli transformatsiya, huquqiy islohotlar va xalqaro hamkorlikning o'zaro uyg'unlashuvi korrupsiyaga qarshi kurashning barqaror va samarali modelini shakllantirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Wong M. Y. H. Economic development, corruption, and income inequality: The role of the informal sector // *Politics*, 2025, Vol. 45. – P. 163-184. DOI: 10.1177/02633957221148951.
2. Hartwig J., Sturm J. Revisiting the impact of corruption on income inequality worldwide // *Kyklos*, 2024. DOI: 10.1111/kykl.12415.
3. Ефименко А., Боронос В., Серпенинова Я., Колдовский А. Innovative and Technological Determinants of Corruption Reduction: How do Knowledge and Technology Contribute to Public Integrity and Transparency? // *Knowledge Economy and Lifelong Learning*, 2025, Vol. 1, No. 1. – P. 21-34. DOI: 10.61093/kell.1(1).21-34.2025.
4. Okoye J. N., Dorothy O. N., Ojimba C. C. Corruption in the Nigerian Public Sector: Causes, Consequences and Sustainable Solutions // *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies*, 2024, Vol. 4, No. 5. DOI: 10.62225/2583049X.2024.4.5.3374.
5. Боженко В. В. Искусственный интеллект как инструмент предупреждения коррупционных рисков // *Юридический научный электронный журнал*, 2022, № 8. – P. 145-150.
6. Степанов А. С. Электронные доказательства и цифровизация антикоррупционной политики: международный опыт // *Журнал российского права*, 2023, № 9. – P. 96-108.
7. Матвиенко О. В. Цифровая трансформация государственного управления как фактор противодействия коррупции // *Государственная служба*, 2025, № 2. – P. 34-42.
8. Aydın U. The Pursuit of Absolute Transparency: Causes and Consequences of Chilean Anti-Corruption Reforms // *American Behavioral Scientist*, 2025. DOI: 10.1177/00027642251400848.
9. Коломоец А. В. Электронное правительство как механизм предупреждения коррупции // *Право и инновации*, 2021, № 3. – P. 67-75.
10. Kohler J., Bowra A. Exploring anti-corruption, transparency, and accountability in the World Health Organization, the United Nations Development Programme, the World Bank Group, and the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria // *Globalization and Health*, 2020, Vol. 16. DOI: 10.1186/s12992-020-00629-5.
11. Baskoro A. Combating Corruption in Procurement: The Synergy of Law Enforcement, Civil Society, and Digital Oversight // *Jurnal Pengadaan Indonesia*, 2025, Vol. 4, No. 1. DOI: 10.59034/jpi.v4i1.59.